

FOREDRAG I A-FORUM I TROMSØ TIRSDAG 11. MAI 1976.

Da gjenreisingsarbeidene etter den annen verdenskrig begynte å nærme seg fullføringen omkring 1950 ble de grunnleggende økonomiske problemene i Nord-Norge på ny avslørt. Den hektiske gjenreisingsvirksomheten hadde i noen år holdt de reelle problemene skjult. Videre viste det seg at disse problemene ikke bare gjaldt gjenreisingsstrøkene, men at vi fant fellestrekk i forholdene stort sett gjennom alle de tre nordnorske fylkene.

Næringsgrunnet var for ensidig basert på primær-

- 2 -

næringene. Dette var den viktigste årsaken til at inntekter og levestandard lå så mye lavere enn i resten av landet. Samtidig ble vi klar over at mangelfulle kommunikasjoner, dårlige utdanningsmuligheter, svakt utbygde sosiale tjenester og svak økonomi i de kommunale forvaltninger bidro til å holde forholdene nede.

I det første utbyggingsprogrammet for Nord-Norge som ble lagt fram i 1952 ble disse forholdene for første gang lagt fram i en samlet problemstilling.

Det ble slått fast at en varig løsning på problemet med de lavere inntekter i Nord-Norge ikke kunne løses ved overføringer og støtteordninger alene. Slike ordninger, supplert med andre økonomisk-politiske tiltak måtte brukes i første rekke for å forandre de underliggende forhold.

Det var vanskelig å drive utbyggingspolitikk i Nord-Norge, og det er fortsatt en vanskelig oppgave. Det ensidige næringsgrunnlaget, det harde klimaet, den vanskelige topografien og de svære avstandene er ulemper i en økonomisk utvikling av landsdelen.

Det første utbyggingsprogrammet fra 1952 som Regjeringen Gerdhardsen la fram var det banebrytende tiltaket. Senere har utbyggingsprogrammet blitt justert og endret etter hvert som erfaringer er vunnet og etter hvert som våre muligheter til å løse ugjorte oppgaver har vokst. Under den første Regjeringen Bratteli ble det utført et nytt arbeid for å stake opp en ny fase i utbyggingsprogrammet for Nord-Norge. Bratteli-regjeringen fikk ikke tid til å legge denne meldingen fram for Stortinget før Regjeringen Korvald overtok i 1972. Den la fram alt det materialet som var forberedt, men programmet var ikke så handlingsrettet som vi hadde ønsket det. Derfor ble det i

1974 lagt fram for Stortinget et tillegg til dette programmet som var sterkere handlingsorientert og som også tok med betydelige utvidelser i programmet. De viktigste var kanskje å ta med Namdalen og Svalbard i utbyggingsprogrammet for landsdelen.

Det trengs ikke store rapporter og bindsterk statistikk for å peke på resultater av den forserte utbyggingspolitikk i Nord-Norge. De økonomiske ulikheter mellom Nord-Norge og de andre landsdelene er på vei til å bli borte. Noe av dette skyldes at vi nå over de offentlige budsjetter overfører større midler til Nord-Norge enn tidligere. Men mye skyldes også at vi har lykket i å skape en merkbar utvidelse av næringsvirksomheten i landsdelen.

Det har foregått betydelige flyttinger av befolkningen

i Nord-Norge. I de senere år har vi kunnet glede oss over at flyttingen fra landsdelen til de sørlige deler av landet er i ferd med å stoppe opp, og i årene 1972-74 hadde vi for første gang en netto innflytting til Nord-Norge. Innen Nord-Norge har vi også hatt omflyttinger. Det har foregått en bevegelse av folk fra den spredte ensomme bosetting til tettstedene og byene. Dette har skapt grunnlaget for å nå fram til folk med samfunnets tjenester på en bedre måte enn tidligere. Helsetjenester, utdanningsvesenet og den kommunale standard er hevet. Mest har kanskje utbyggingen av samferdselen betydd. Med etableringen av stamflyruten i begynnelsen av 1960-årene, og med den senere utbygging av kortbaneflyplassene kan man i dag fra alle sentra av noen størrelsesmessig betydning i Nord-Norge nå fram til alle andre deler av landet samme dag. Forbindelsen innen de nordnorske fylkene og innen landsdelen under ett er også

forandret. Reisetiden er kortet inn fra dager til timer. Utbyggingen av ferjer, veier og bruer har også bidratt til å forandre livet i Nord-Norge. Antall veiløse bygder går ned fra år til år. Store øygrupper gjøres landfaste. I løpet av et par år vil hele Vesterålen være landfast.

Når det gjelder næringsgrunnlaget er Nord-Norge fremdeles i stor utstrekning avhengig av fisket. Gruvevirksomhet og industrivirksomhet på grunnlag av den er også fortsatt viktige industrielle innslag i landsdelen. Men i tillegg til dette finner vi nå at næringsgrunnlaget vokser i bredden, og også Nord-Norge er i ferd med å få industribedrifter av ulik størrelse og i mange bransjer. Også her er det i stor monn de distriktpolitiske tiltak som har gjort utslaget, i første rekke Distriktenes utbyggingsfond som er det viktigste

virkemiddel vi har i distriktsutbyggingspolitikken.

Hvis vi skal kunne bevare og bygge ut det norske velferdssamfunnet er dette betinget av det økonomiske grunnlaget. Den norske økonomien kan på enkelte områder beskyttes mot konkurranse fra utlandet. Jordbruket er det viktigste eksemplet på det. Men i hovedregel arbeider vi i en åpen internasjonal økonomi, hvor vi må hevde oss i konkurransen med verdens øvrige ledende industrinasjoner. Hvis vi blir liggende etter i denne konkurransen, må vi gi avkall på noe av det velferdsnivå vi har nådd. Nord-Norges framtid er derfor på samme måte som hele landets framtid avhengig av at vi makter å innrette vårt produksjonssystem slik at man både i utlandet og i vårt eget land finner at de norske varer og tjenester er konkurransedyktige både når det gjelder priser og kvaliteter.

Det er ingen erstatning for god faglig yrkesinnsats i vårt produksjonsliv når det gjelder å støtte opp under vår levestandard.

Det vil fortsatt være et grunnleggende trekk i Arbeiderpartiets politikk at myndighetene med de virkemidler de rår over legger grunnlaget for en allsidig utvikling i Nord-Norge. Det er fortsatt sterkere behov i Nord-Norge enn i resten av landet for utbygging av veier, utdanning og andre samfunnsytelser. Det vil også være et sterkere behov for offentlig medvirkning til de grunnlagsinvesteringer som trengs til direkte utbygging av næringslivet. Regjeringen har sett det som nødvendig å styrke de distriktpolitiske virkemidlene. Vi har fått loven om etableringskontroll. Vi har videre økt transportstøtten.

Regjeringen ønsker i nær kontakt med det ekspanderende norske næringslivet å nytte midler slik at bedrifter og virksomhet blir bygd i Nord-Norge. Statsbedriftene bør ha en spesiell oppgave her.

Regjeringen ser videre nødvendig støtte til grunnnæringen som viktig for Nord-Norge. Den nye jordbruksavtalen er bl.a. innrettet på dette.

Av mange grunner er det naturlig at det knytter seg spesiell interesse til muligheter for oljeutvinning utenfor Nord-Norge.

Fram til nå har petroleumsaktivitet i form av boring og utbygging av funn på den norske kontinentalsokkelen vært begrenset til områdene sør for 62° nord, dvs. sør for Stad. Det har vært Regjeringens og Stortingets oppfatning at norsk kontinentalsokkel bør ses under ett og at letevirksomheten

også bør flyttes nordenfor denne grensen. Det er de distriktspolitiske hensyn samt ønsket om å få kartlagt landets samlede ressurser som ligger bak ønsket om undersøkelser og prøveboringer også nord for Stad.

Når Regjeringen nå ønsker å prioritere borings-start i Nord-Norge foran Møre - Trøndelag er det fordi Nord-Norge først skal være sikret delaktighet i den teknologiske utvikling og næringsvirksomhet som følger med boring og eventuell senere utvinning.

Men det har hele tiden vært en klar forutsetning at både prøveboring og utnyttning av eventuelle funn bare kan skje innenfor et akseptabelt risikonivå.

Vi vil aldri kunne få en 100 % sikkerhet mot uhell og ulykker ved petroleumsaktiviteter på kontinentalsokkelen.

Ved all moderne økonomisk virksomhet er det en viss risiko for ulykker til stede, og det er en illusjon å tro at vi helt kan eliminere denne risiko.

Man vil være kjent med at drøftingen av sikkerhets-spørsmålene i forbindelse med forsøksboringer etter petroleum i Nord-Norge var et viktig og vanskelig spørsmål for Regjeringen. Etter at alle faglige og tekniske utredninger forelå, kom Regjeringen samlet til den konklusjon at sikkerhetsnivået vil bli akseptabelt hvis vi forserer utbyggingen av vår oljevernberedskap i tiden før forsøksboringen settes igang.

Denne opprustning av oljevernberedskapen er allerede under forberedelse, og Regjeringen vil i nær framtid fremme forslag overfor Stortinget om de nødvendige konkrete tiltak, bevilgninger m.v.

Regjeringen har nylig lagt fram for Stortinget en redegjørelse og en plan for prøveboringene utenfor Nord-Norge. Det går fram av denne redegjørelsen at mange forberedende tiltak allerede er gjennomført. Det gjelder i første rekke de geologiske seismiske undersøkelser. Det går også fram av redegjørelsen at full fart vil bli satt inn i de øvrige forberedelsene nå, slik at man våren 1978 står klar med 2 bore-rigger som i en 4 - 5 måneders sommersesong skal foreta de første reelle prøveboringene.

Man burde i prinsippet avholde seg fra å drøfte de distriktspolitiske mulighetene av petroleumsvirksomhet i Nord-Norge før vi i det hele tatt vet at der er drivverdige funn. I øyeblikket er vi ikke kommet lengre i kartleggingen enn at vi vet at de geologiske formasjonene på sjøbunnen mange

steder er slik som de bør være for at petroleum skal kunne finnes. Men om det finnes noe, vet vi i dag intet om. Det er bare prøveboringene som vil gi svar på dette. Og dette svaret kan vi ikke regne med å få i løpet av det første året eller kanskje ikke en gang i de to første boresesongene. Jeg vil understreke dette for å mane til en viss varsomhet når det gjelder mulighetene for petroleumsvirksomheten som et ledd i distriktsutbygging inntil vi vet sikkert om forekomstene finnes. Selve prøveboringene vil ha en meget begrenset distriktsutbyggingseffekt. Det er først når man kommer inn i en aktiv utbyggingsfase at det vil trenge en stor virksomhet på land til å støtte opp under virksomheten på kontinental-sokkelen.

Regjeringen går inn for at Statoil skal ha hovedansvaret for boringene i Nord-Norge. Men det er nødvendig å

innlede samarbeid med andre erfarne oljeselskaper ut fra ønsket om at boringene skal utføres med størst mulig grad av sikkerhet og med den beste teknologi som fins. Men det er også et poeng å unngå at det bare er statlig risikokapital som man satser i første omgang. Hvert borehull utenfor kysten av Nord-Norge koster nemlig 50 - 60 millioner kroner. Vi vet ikke hvor mange hull vi må bore før vi finner petroleum, eller før vi må konstatere at det ikke fins noe. Regjeringen mener at også Norsk Hydro og Saga Petroleum bør kunne gis adgang til å være operatør for utnyttning av eventuelle funn utenfor Nord-Norge.

Stortingets industrikomite har som kjent sluttet seg til Regjeringens oppfatning om at Harstad skal være hovedbase for petroleumsvirksomheten i Nord-Norge. Men myndighetene vil klarlegge hvilke muligheter det er for å få dekket visse deler av den nødvendige service også fra andre deler av Nord-Norge. Industridepartementet vil arbeide for at enkelte funksjoner legges til Hammerfest når dette kan skje uten vesentlige ulemper for driften.

Selv om jeg allerede har understreket at det er for tidlig å drøfte de distriktsmessige muligheter og konsekvenser av petroleumsvirksomheten før vi vet om der er drivverdige funn, vil jeg gjerne si et par ord om Regjeringens vurdering av mulighetene for det nord-norske selskap Norminol A/S. Flertallet i Stortinget har tidligere uttrykt at dette selskapet bør kunne finne plass innenfor det samarbeidsmønster som trekkes opp. Men Regjeringen er av den oppfatning at Norminol

ikke kan delta direkte som et selvstendig selskap i boring ute på sokkelen. Selskapet tilfredsstiller/ennå ikke de krav f.eks. til ekspertise som er nødvendig for å delta aktivt på den norske kontinentalsokkelen. Industridepartementet vil, bl.a. gjennom Statoils engasjement, sørge for at næringslivet i Nord-Norge bringes aktivt inn i virksomheten. Dette gjelder selvsagt også Norminol. Særlig vil man utrede i hvilken grad næringslivet i Nord-Norge kan bidra med varer og tjenester og derved nyte godt av de ringvirkninger som følger med selve petroleumsaktiviteten.

De områdene utenfor Troms og Vest-Finnmark som er utpekt som startområde ligger i en nøkkelposisjon for en del viktige fiskearter. Det må derfor tas spesielle hensyn til fiskeressursene og livet i havet når virksomheten settes i gang.

Fiskeri- og havrettsspørsmål har alltid stått sentralt i Nord-Norge. Mer enn noen annen landsdel er Nord-Norge avhengig av at ressursene i havet kan beskyttes og utnyttes slik at de kommer vår egen og fremtidige generasjoner til gode.

Helt siden Nygaardsvolds regjering har Arbeiderpartiet ført en politikk med sikte på å trygge fiskernes interesser og levilkår. Fiskerigrensepolitikken har vært et viktig ledd i dette. Det var Arbeiderparti-regjeringer som sto bak kravet om en utvidelse av fiskerigrensen fra 3 til 4 mil, og som førte dette fram. Det var Arbeiderpartiets regjering som i 1961 utvidet til den grense vi har i dag - 12 nautiske mil.

I lys av den raske utviklingen innenfor moderne teknologi har de gamle grense- og havrettsregler i løpet av forbausende kort tid blitt foreldet. Nye fiskefartøyer utrustet med det mest moderne

fangstutstyr er mange steder i ferd med å erstatte det tradisjonelle kystfisket. Raske havgående fartøyer fra stadig flere og nye fiske- nasjoner truer i dag det som gjennom generasjoner har vært nærings- og livsgrunnlaget for den norske kystbefolkningen. Dette er en utvikling ingen regjering - og aller minst en regjering utgått av Det norske Arbeiderparti - kan forholde seg passiv til. I mangel på tilfredsstillende internasjonale avtaler har Regjeringen derfor i likhet med de fleste andre store kyststater som står i samme situasjon, gått meget aktivt til verks for å sikre ressursgrunnlaget i havet og dermed arbeidsplassene for fiskerne, for de som er ansatt i foredlingsindustrien på land og annen beslektet virksomhet.

Regjeringens fiskeri^{grense}politikk bygger på regjeringserklæringen av 26. september 1974. Erklæringens første punkt; opprettelse av trålfrie soner utenfor kysten av Nord-Norge, er innfridd. Tre trålfrie

soner er opprettet med virkning fra 31. januar 1975. Som tidligere understreket kan det komme på tale å utvide sonenes antall og omfang og trålerforbudets varighet. Regjeringen vurderer nå også spørsmålet om skjerpede straffebestemmelser og en strengere håndheving overfor utenlandske trålere som overtrer trålerforbudet.

I lys av den raske utviklingen i statspraksis og som følge av det folkerettslige og utenrikspolitiske gjennombrudd for prinsippet om 200 mils økonomiske soner på havrettskonferansens Genève-sesjon i fjor, fant Regjeringen det riktig å omvurdere sin tempoplan og gå direkte løs på 200 mils forhandlinger med de berørte land. Innledende forhandlinger er gjennomført med alle berørte stater.

I forhandlingene har Norge gjort klart at vi må komme fram til forhandlingsløsninger i løpet av dette året. Regjeringen har også lagt sitt interne lovarbeid opp etter dette. Regjeringen vil i løpet av kort tid legge fram for Stortinget forslag til en ram-

melov, som kan brukes når de 200 mils økonomiske soner skal etableres. Regjeringen tar sikte på at lovforslaget behandles av Stortinget i løpet av høsten. Regjeringen tilstreber bilaterale forhandlingsløsninger for å etablere de økonomiske soner. Selve hovedspørsmålet om tidspunktet vil Regjeringen i samråd med Stortinget overveie nøye.

Når det gjelder det avtalemønster som tegner seg, tar Regjeringen sikte på å komme fram til avtaler om gjensidige fiskerirettigheter i første omgang med Sovjet-Unionen og Storbritannia. For land som ikke har fiskerirettigheter å tilby Norge som gjenytelse, f.eks. land som Polen, DDR, Frankrike og Forbundsrepublikken Tyskland, tas det sikte på nedtrapping av fiske i form av overgangsrettigheter av kortere varighet. Her kan det bli aktuelt med strengere overgangsrettigheter i de indre 50 mil av sonen enn i de ytre 150 mil.

Av særlig viktighet og betydning er de forhandlinger som Norge om kort tid innleder med Sovjet-Unionen. Fiskerigrenseforhand-

lingene begynner 20. mai og vil trolig pågå i ca. 10 dager. De vil bli etterfulgt av nye forhandlinger om opptrekkingen av en delelinje for kontinentalsokkelen.

Til tross for store vanskeligheter i slutfasen lyktes det å komme fram til enighet om avholdelse av en ny sesjon av FN's havrettskonferanse i sommer. Den vil bli avholdt i New York fra 2. august til 17. september. Dette gir håp om at det i løpet av en ikke alt for fjern framtid, skal lykkes å nå fram til en ny grunnlov for virksomheten på havet, i og på havbunnen og for de store havdyp. Dersom alt utvikler seg etter programmet, vil en ny havrettskonvensjon kunne være klar til undertegning en gang i 1977.

Den nåværende New York-sesjon som har pågått fra 15. mars, endte ut med et forslag om ny revidert forhandlingstekst. Denne forhandlingsteksten som omfatter 560 artikler, bekrefter inntrykket fra Genève-sesjonen i fjor. Prinsippet om økonomiske soner - eller

kyststatens suverene rett til de levende og minerale ressursene i havet og i og på havbunnen innenfor en grense på 200 mil - må etter New York-sesjonen betraktes som en folkerettslig og utenrikspolitisk realitet. Dette inntrykk bestyrkes ytterligere av den amerikanske loven om 200 mil som vil tre i kraft fra 1. mars 1977.

Selv om tempoet i forhandlingene under Havrettskonferansen kanskje har ligget noe tilbake for det som er ønskelig, må vi ikke glemme at det her er 156 land som søker å komme fram til en havrettskonvensjon utfra helt forskjellige interesser og motiver. Mye står på spill for de enkelte land og for hele verdenssamfunnet. I denne sammenheng er det grunn til å konstatere med tilfredshet at havrettskonferansen utvikler seg i en retning som i stor grad sammenfaller med norske interesser og ønskemål. Det kan bare bidra til å styrke vår forhandlingsposisjon i de omfattende bilaterale forhandlingsrunder vi nå står foran.

Det er etter hvert blitt en langt bedre forståelse enn tidligere for at vi må behandle fiskestammene med varsomhet for ikke å utrydde dem. På en del områder er man etter hvert kommet så langt at internasjonale overenskomster regulerer fangsten. Dette gjelder også fisket av norsk-arktisk torsk. Den norske kvoten er for 1976 fastlagt til 345 000 tonn. Ut over dette vil man bare kunne fiske med faststående redskaper. Hittil i år har fisket vært så godt at det er på det rene at denne totalmengden vil bli nådd før utgangen av året dersom det ikke etableres begrensninger i fisket. Norge er sterkt interessert i at den internasjonale overenskomst blir lojalt etterlevet. Derfor må vi innenlands regulere fisket slik at kvoten ikke blir overskredet. Reguleringen av torskefisket har vært normalt behandlet i Reguleringsutvalget, hvor representanter for de ulike fiskeriinteresser er til stede. Utvalgets tilråing har senere vært behandlet av Regjeringen som har sluttet seg til sluttresultatet.

Dette resultatet er en avveing mellom de forskjellige redskapstyper, og sysselsettingen, både i fisket og i fiskeindustrien i Nord-Norge. Regjeringen og Reguleringsutvalget har fulgt Fiskarlagets tilråing om at fiske med garn, line, håndsnøre, snurrevad og små trålere under 250 brutto registertonn skal kunne fortsette uten regulering i 1976. Med utgangspunkt i de fiskemengder som var tatt opp fram til utgangen av april ble det avsatt 190 000 tonn til disse redskapstypene. Den gjenværende kvoten er på grunnlag av tidligere års fiske fordelt mellom ferskfisktrålerne, saltfisktrålerne og fabrikktrålerne. Regjeringen er klar over at hvis trålerne fortsetter å ta store fangster i de nærmeste månedene, vil de ha nådd kvoten og må innstille fisket i årets siste måneder. Dette vil være alvorlig for sysselsettingen i fiskeindustrien i Nord-Norge. Det er derfor om å gjøre at man organiserer trålfisket slik at trålerne har igjen en del av sin årskvote i årets siste måneder, hvor fiskere med faststående redskap ikke kan

bidra til å skaffe råstoff til industrien. Dette vil måtte innebære at trålerne må redusere sin virksomhet i sommermånedene.

De vanskelighetene vi nå er i bør bringe representanter for fiskerne, industrien og Regjeringen i sammen for å drøfte hva som kan gjøres for at lignende situasjoner kan unngås i framtida. Vi må søke å unngå en håpløs konflikt mellom kapasitet i fangstflåte og industrien på den ene siden og på den andre siden behovet for å verne fiskeforekomstene.

Regjeringen Bratteli besluttet i 1974 å ta med Svalbard i utbyggingsprogrammet for Nord-Norge. Dette var en riktig og logisk handling. I årene framover må vi etter hvert bli mer vant til å betrakte Svalbard som en del av Nord-Norge. Der finner vi yttergrensen av landet mot nord, hvor vi i næringsliv, bosetting og offentlig administrasjon har enda større problemer enn på Nord-Norges fastland.

Når Norge og andre land utvider sin økonomiske sone fra 12 mil til 200 mil, reduserer vi kraftig utstrekningen av de frie havområder i nord.

Dette bringer Svalbard nærmere i det internasjonale lyset. Dertil kommer de betydelige økonomiske muligheter som kanskje ligger klar til å utvinnes både under havbunnen utenfor Norge og utenfor Svalbard og på Svalbard selv. Militærstrategisk er områdene i Nordishavet etter hvert blitt viktigere der de ligger langs den korteste linjen mellom store deler av Sovjetsamveldet og Nord-Amerika. Vi vet at det er mektige sovjetiske militærbaser på Kola-halvøya ikke langt fra Norge. Alle disse faktorer har bidratt til å gjøre Svalbard til et mer interessant område enn det har vært i tidligere perioder.

Regjeringen er innstilt på å styrke administrasjonen på Svalbard. Dette er både et ledd i å gjøre forholdene bedre for den del av vår befolkning som bor der, og for å understreke at Svalbard

administreres som en del av Norge. Det er oppnevnt en komité som skal komme med forslag om en ny administrasjonsordning for Svalbard. Det er også tatt opp spørsmålet å innføre lokalt selvstyre på Svalbard mest mulig tilpasset vårt kommunale selvstyre eller i andre deler av landet.